

УДК 378.091.3:78.071.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2025-111-12>

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ НАДІЙНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Прядко Олена Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

pryadko@kpnu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0728-976X

Сучасні умови розвитку національної мистецької освіти вимагають підготовки висококваліфікованого фахівця, вчителя, готового конкурувати на ринку праці, успішно виконуючи навчально-педагогічну, художньо-просвітницьку діяльність, що вимагає формування комплексу професійних компетенцій вчителя, опанування яких дозволить педагогу забезпечувати якісне навчання учнів, проводити музично-виховну діяльність у школі. Невід'ємною складовою фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є формування складного комплексу музично-виконавських умінь, необхідних для забезпечення музично-педагогічної та виконавської діяльності. Водночас важливим є опанування майбутнім вчителем музичного мистецтва комплексу психолого-педагогічних компетентностей.

Результати проведеної роботи дозволили встановити, що вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає формування складного комплексу вокально-технічних навичок, відпрацювання художньо-виконавських, оцінювально-аналізовальних умінь. Музично-педагогічна діяльність вчителя у школі передбачає проведення художньо-просвітницьких заходів, участі у концертах, шкільних культурно-масових заходах, конкурсах педагогічної майстерності. Підготовка студента до публічного виступу на сцені має обов'язково включати формування навичок саморегуляції власних емоційних станів, розвиток стресостійкості, здатності демонструвати власні виконавські уміння в емоційно-генних умовах виступу перед слухацькою аудиторією, як сталої професійної риси. **Метою** написання статті є розкриття проблематики формування вокально-виконавської надійності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки. Якісна професійна вокальна підготовка майбутнього педагога покликана забезпечити можливість реалізації педагогічного, творчого, музично-виконавського потенціалу фахівця. Сформованість вокально-виконавської надійності у майбутнього педагога-музиканта дозволяє забезпечувати високу результативність його вокально-виконавської діяльності, ефективність передачі емоційно-образного змісту вокального твору в ході публічного виступу, творення цілісного, завершеного художнього образу, з безперервним самоконтролем технічного боку вокального виконавства під час прилюдного виступу.

Ключові слова: вокально-виконавська надійність, вчитель музичного мистецтва, вокальна підготовка, музично-просвітницька діяльність.

FORMATION OF VOCAL-PERFORMING CONFIDENCE IN FUTURE MUSICIAN TEACHERS

Priadko Olena Mykhailivna
PhD (Education), Associate Professor at the Department of Music
Kamianets-Podolskyi Ivan Ohienko National University
pryadko@kpnu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0728-976X

Modern conditions for the development of national art education require the training of a highly qualified specialist, a teacher, ready to compete in the labor market, successfully performing educational and pedagogical, artistic and educational activities, which requires the formation of a complex of professional competencies of a teacher, the mastery of which will allow the teacher to provide high-quality education to students, conduct musical and educational activities at school. An integral part of the professional training of a future music teacher is the formation of a complex set of musical and performing skills necessary to ensure musical, pedagogical and performing activities. At the same time, it is important for the future music teacher to master a set of psychological and pedagogical competencies.

The results of the work conducted allowed us to establish that the vocal training of a future teacher of musical art involves the formation of a complex set of vocal and technical skills, the development of artistic and performing, evaluative and analytical skills. The musical and pedagogical activity of a teacher at school

involves the holding of artistic and educational events, participation in concerts, school cultural and mass events, and competitions of pedagogical skill. Preparing a student for public performance on stage must necessarily include the formation of skills for self-regulation of one's own emotional states, the development of stress resistance, the ability to demonstrate one's own performing skills in the emotional conditions of performing in front of an audience, as a permanent professional trait. The purpose of writing the article is to reveal the issues of forming vocal and performing reliability of future teachers of musical art.

Conclusions. High-quality professional vocal training of a future teacher is designed to ensure the possibility of realizing the pedagogical, creative, musical and performing potential of a specialist. The formation of vocal and performing reliability in a future teacher-musician allows ensuring high performance of his vocal and performing activities, the effectiveness of transmitting the emotional and figurative content of a vocal work during a public performance, the creation of a holistic, complete artistic image, with continuous self-control of the technical side of vocal performance during a public performance.

Keywords: *vocal and performing reliability, music teacher, vocal training, music and educational activities.*

Вступ. Розвиток сучасної національної мистецької освіти, необхідність її інтеграції у світовий освітній та культурний простір, вимагають підготовки висококваліфікованого фахівця, вчителя, готового конкурувати на ринку праці, успішно виконуючи навчально-педагогічну, художньо-просвітницьку діяльність. Підготовка майбутнього педагога-музиканта включає формування комплексу професійних компетенцій, опанування яких дозволить педагогу забезпечувати якісне навчання учнів, проводити музично-виховну діяльність у школі. Невід'ємною складовою фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є формування складного комплексу музично-виконавських умінь необхідних для забезпечення музично-педагогічної та виконавської діяльності. Удосконалення якості вокальної підготовки майбутнього педагога вимагає особливої уваги, оскільки співацький та розмовний голос вчителя музичного мистецтва є основним інструментом його педагогічної діяльності, використання якого з метою ілюстрування навчального музичного матеріалу стає найбільш ефективним засобом роботи на уроці. Підвищення якості співацького розвитку студентів мистецьких спеціальностей вищих навчальних закладів вимагає урахування новітніх досягнень вітчизняної та світової науки у галузі вокальної педагогіки, застосовування інноваційних педагогічно-обґрунтованих форм та методів навчання, сучасних психолого-педагогічних технологій.

Теоретичне обґрунтування проблеми.

Основна увага педагогів та вчених у галузі вокальної педагогіки зосереджена на відшуванні нових ефективних методів співацького розвитку вокаліста, удосконалення методики викладання вокалу (В. Антонюк, І. Колодуб, Н. Можайкіна, О. Стахевич, Г. Стасько, М. Сливочський, Ю. Юцевич). Водночас важливим є вивчення проблем опанування майбутнім вчителем музичного мистецтва комплексу психолого-педагогічних компетентностей. Володіння педагогом ґрунтовними знаннями з психології мистецтва, музичної психології дозволяють значно збагатити методи викладання музичного мистецтва, корегувати їх

добір з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик вихованців. Особистісно-орієнтований підхід у вихованні підростаючого покоління можливо реалізувати лише за умови глибокої зорієнтованості студентів на опанування психологічних основ викладання фахових дисциплін. Володіючи здатністю швидко адаптуватися до соціального оточення, усвідомлено керувати власними емоціями в ході міжособистісної взаємодії, розуміти природу емоційних реакцій оточуючих, мотиви їх поведінки, майбутній фахівець отримує можливість успішно реалізуватися у професійній педагогічній діяльності.

Специфіку роботи над емоційно-образним боком вокального виконавства розкривають у своїх працях видатні співаки (Б. Гмиря, О. Микиша, М. Кондратюк, М. Донець-Тессейр), педагоги (К. Дорліак, Т. Михайлова, В. Чайка). Психолого-педагогічні засади виконавської творчості вивчали Н. Гребенюк, С. Науменко, А. Вільямон, Р. Парнкул, А. Лехман, Е. Персон, А. Еріксон. Так, А. Вільямон було проаналізовано виконавську ефективність музиканта, його здатність до керування стресом в ході публічного виступу, подолання тривожності. А. Еріксон досліджував природу емоційних реакцій музиканта-виконавця, уміння концентрувати увагу на виконавських завданнях в умовах виникнення сценічного хвилювання. Р. Парнкул, вчений у галузі когнітивної психології музики, досліджував специфіку виконавської творчості музиканта, особливості протікання психологічних процесів у ході музикування. Проблеми виконавської творчості вокаліста вимагають ґрунтовного аналізу через призму психологічного знання, що покликане збагатити арсенал педагогічних прийомів у роботі з молодими виконавцями, поглибити розуміння протікання психологічних процесів у свідомості вокаліста в ході виконавської діяльності, сформулювати навички самокоординування власних емоційних станів студентом.

Метою написання статті є розкриття проблематики формування вокально-виконавської надійності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Результати та дискусії. Вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає формування складного комплексу вокально-технічних навичок, відпрацювання художньо-виконавських, оцінювальних-аналізуювальних умінь. Співацький розвиток майбутнього педагога-музиканта включає підготовку до здійснення художньо-просвітницької діяльності у школі, демонстрування власних виконавських умінь не тільки під час ілюстрування навчального матеріалу на уроці мистецтва, але й в ході виступів у якості виконавця під час концертів, шкільних культурно-масових заходів, конкурсів педагогічної майстерності. Заохочення студентів в ході фахової музично-педагогічної підготовки до участі у музичних конкурсах та фестивалях, концертах, різноманітних мистецьких проєктах покликане стимулювати їх навчально-пізнавальну активність, підвищити вмотивованість до удосконалення власного музично-виконавського потенціалу. Активне залучення студентів мистецьких спеціальностей до концертно-виконавської діяльності сприяє формуванню цінних фахових якостей, зростанню педагогічної майстерності, гнучкого творчого мислення, самостійності та ініціативності у професійному розвитку фахівця, креативності у відшукуванні шляхів розв'язання навчальних завдань.

Підготовка студента до публічного виступу на сцені має обов'язково включати формування навичок саморегуляції власних емоційних станів, розвиток стресостійкості, здатності демонструвати власні виконавські уміння в емоційних умовах виступу перед слухачською аудиторією, як сталої професійної риси. Окреслені професійні якості музиканта-виконавця об'єднуються, як характеристики виконавської надійності. Аналізуючи праці педагогів, психологів мистецтва (О. Матвєєвої, Д. Юніка, А. Вільямона, А. Лехман, Г. Персона, А. Еріксона, Н. Канеяма) знаходимо різні трактування понять «виконавської надійності» та «вокально-виконавської надійності». Так, сучасні дослідники вважають виконавську надійність сукупністю таких якостей музиканта, як точність, стабільність, впевненість в музичному виконавстві, які зберігаються як в ході проведення репетицій, так і під час публічних виступів. Д. Юник тлумачить поняття «виконавська надійність» як «інтегральну якість, що спрямована на забезпечення ефективної і стабільної роботи всієї психофізіологічної системи інтерпретаційного апарату впродовж потрібного часу як у звичних, так і в екстремальних умовах діяльності» (Юник, 2009). На думку Г. Соколової, рівень сформованості виконавської надійності музиканта-виконавця залежить від «психофізичних можливостей особистості, наявності особистісних якостей, глибини засвоєння педагогічних та спеціальних

знань, умінь, навичок» (Соколова, 2022: 36). Сформованість виконавської надійності є важливою умовою професійної самореалізації музиканта-виконавця, педагога-музиканта.

Вокально-виконавська надійність є важливою складовою вокальної культури виконавця та ключовою фаховою компетентністю майбутнього педагога-музиканта. Спроможність діяти правильно у ситуації невизначеності, здатність адаптуватися до стресових умов публічного виступу, забезпечують ефективність вокально-виконавської діяльності майбутнього педагога-музиканта. Н. Гунько трактує поняття вокально-виконавської надійності «не як природжену, а як набуту інтегральну якість особистості, що забезпечує безпомилкове виконання вокальних творів за будь-яких умов» (Гунько, 2013). Уміння донести до слухача художній задум музичного твору, демонструвати вільне володіння власним виконавським апаратом, свідчить про високий професійний рівень педагога-музиканта, досягти який можливо за умови сформованості навичок свідомого самоконтролю та самокорекції виконавської діяльності, саморегуляції психоемоційного стану. О. Матвєєва наводить таке визначення поняття: «Вокально-виконавська надійність майбутніх учителів музики – це складова їх фахової майстерності, яка передбачає здатність до художньо-образного і точного виконання вокальних творів у звичних та емоційних умовах діяльності» (Матвєєва, 2010: 8).

Аналізуючи явище вокально-виконавської надійності необхідно розглянути такі його складові, як емоційна стійкість в ході публічного виконання вокальних творів, здатність мобілізувати власні творчі сили в конкретний момент публічного виступу, долаючи фізичну та психологічну інертність, репетиційна надійність,

Емоційна стійкість музиканта є важливою складовою його виконавської надійності. «Виконавська надійність ставиться у пряму залежність від емоційної сфери особистості» (Гунько, Банкул, 2014: 158). Сформованість такої властивості психіки особистості дозволяє долати негативні емоційні реакції, які можуть виникати внаслідок емоційних впливів професійного середовища педагога-музиканта. Л. Ракітянська стверджує: «Проблема емоційної регуляції є однією із найважливіших і актуальніших для особистісного і професійного розвитку сучасного вчителя, зокрема вчителя музичного мистецтва» (Ракітянська, 2020: 145). Необхідність долати значну кількість стресових ситуацій, пов'язаних з публічними концертними виступами, зберігаючи при цьому високий рівень функціональної активності, вимагає розвиненості у вчителя музичного мистецтва високого рівня емоційно-вольової саморегуляції, накопичення ефективних

прийомів самовпливу особистості на власний емоційний стан. Т. Радзівіл зазначає, що одним з етапів розвитку виконавської надійності здобувачів-музикантів є «саморегуляція емоційної сфери і спрямовування уваги на вдало відтворену інформацію з метою виникнення стенічних емоцій» (Радзівіл, 2021: 18). Формування емоційної стійкості студента-музиканта, необхідної для виконання планомірної репетиційної роботи, забезпечення безвідмовної саморегуляції в умовах виступу перед слухацькою аудиторією, передбачає розвиток самоконтролю, покликаною протистояти негативним зовнішнім впливам та внутрішнім психологічним перешкодам, здатності адекватно реагувати на динамічні умови публічного виступу. У випадку необхідності брати участь у мистецьких змаганнях, конкурсах педагогічної майстерності розвиненість емоційної стійкості дозволяє педагогу зберігати оптимальну творчу, емоційну, інтелектуальну активність, інтенсивність мисленнєвих реакцій, високу продуктивність вокально-виконавської діяльності, стабільність емоційно-вольової саморегуляції. Розвиненість здатності до емоційного самоконтролю безпосередньо пов'язане з активізацією вольової сфери, що дозволяє виконавцеві контролювати підвищену емоційну збудженість, або, навпаки, мобілізувати творчі сили, долаючи фізичну та психологічну інертність. Психоемоційний стан вокаліста має безпосередній вплив на якість функціонування його виконавського апарату.

Сформованість вокально-виконавської надійності дозволяє активізувати вольову сферу майбутнього педагога-музиканта в ході подолання виконавських труднощів, проведення систематичних вправлянь, забезпечувати безперервну саморегуляцію та самоконтроль в ході вокального виконавства, зберігати стійкість уваги, стабільності роботи виконавського апарату в стресових умовах публічного виступу, ефективно реалізовувати втілення художнього задуму композитора.

Розвиненість вокально-виконавської надійності включає формування у студента готовності систематично та наполегливо займатися, вдосконалюючи власний виконавський потенціал, формуючи нові складні поєднання вокально-технічних прийомів, що сприяє планомірному зростанню виконавської майстерності музиканта. Репетиційна надійність включає сформованість глибокої вмотивованості до самоудосконалення власних виконавських можливостей, усвідомленості потреби систематично вправлятися, розширювати теоретичну обізнаність у сфері історії вокального виконавства, вокальної педагогіки, вивчати новітні методики розвитку співацького голосу. Завдання викладача стимулювати студента до самостійності, активності, ініціативності

у відшуванні шляхів розв'язання навчальних творчих завдань. Важливою є правильна організація самостійних занять студента, що на початкових етапах співацького розвитку має суворо регламентуватися педагогом, задля усунення ризику перевтоми голосового апарату в ході занять в позаурочний час, засвоєння негативних співацьких навичок.

У випадку нерозвиненості вокально-виконавської надійності у майбутнього педагога-музиканта, в умовах публічного виступу з підвищеним впливом емоціогенних факторів, може страждати як технічний бік вокального виконавства, так і успішність передачі художньо-образного змісту твору. «Емоціогенні умови підсумкових та прилюдних форм звітності впливають на злагожденість відтворення набутих виконавських навичок» (Матвеева, 2010: 16). Надмірне хвилювання, відчуття тривоги, з якими студенту не вдається впоратися, можуть викликати низку фізіологічних реакцій з боку виконавського апарату вокаліста, які негативно впливатимуть на якість співацького звуку, готовність долати технічні складнощі вокального матеріалу. Нездатність регулювати власний емоційний стан знижує ефективність виконавської діяльності вокаліста. Неспроможність протистояти стресовим факторам під час публічного виступу призводить до того, що студент спочатку переживає надмірне збудження та напруження, а згодом, коли процеси гальмування починають переважати над процесами збудження, внаслідок перевантаження та виснаження нервової системи, студент відчуває апатію, слабкість, тонує м'язової системи виконавського апарату вокаліста знижується. Навіть за умови високого рівня розвитку вокально-технічного потенціалу студента, але не сформованої вокально-виконавської надійності, психологічної готовності демонструвати власну виконавську майстерність публічно, результат вокально-сценічної діяльності може розчаровувати виконавця. Зосередженість викладача виключно на вирішенні вокально-технічних завдань, часто призводить до того, що поза його увагою залишаються проблеми формування навичок емоційної саморегуляції студента під час співу, подолання ним тих внутрішніх факторів, які перешкоджають ефективності роботи голосового апарату, інтерпретаторській свободі виконавця. Знання психології вокального виконавства значно розширить арсенал засобів педагогічного впливу на уроці з постановки голосу, сприяє швидшому та ефективнішому розв'язанню навчальних завдань, відшукуванню шляхів планомірного зростання виконавської майстерності студента.

Формування вокально-виконавської надійності майбутніх педагогів-музикантів включає розвиток емоційної стійкості студентів,

здатності протистояти емоціогенним умовам публічного виступу, що вимагає озброєння музикантів ефективними прийомами регулювання власного емоційного стану в умовах стресу, здатності здійснювати безперервну саморегуляцію роботи виконавського апарату вокаліста, забезпечуючи подолання технічних труднощів, реалізуючи творення переконливого художнього образу.

Висновки. Якісна професійна вокальна підготовка майбутнього педагога покликана забезпечити можливість реалізації педагогічного, творчого, музично-виконавського потенціалу фахівця. Сформованість вокально-виконавської надійності у майбутнього педагога-музиканта дозволяє забезпечувати високу результативність його вокально-виконавської діяльності, ефективність передачі емоційно-образного змісту вокального твору в ході публічного виступу, творення цілісного, завершеного художнього образу, з безперервним самоконтролем технічного боку вокального виконавства під час прилюдного виступу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гулько Н., Банкул Л. Шляхи оптимізації формування вокально-виконавської надійності майбутніх педагогів-музикантів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Вип. 10. Ч. 3, 2014. С. 156-161. https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2014/10_3/24.pdf
2. Гулько Н.О. Формування вокально-виконавської надійності педагога-музиканта як складової його професійної культури. *Актуальні питання культурології. Рівненський державний гуманітарний університет*. 2013. Вип. 13. С. 173-177. <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/fc611f33-6e63-4890-bdc1-b753e6c3a357/content>
3. Матвеева О.В. Методика формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики : автореф. Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 22 с.
4. Радзівіл Т. Методичні засади розвитку виконавської надійності здобувачів-інструменталістів вищої освіти. *Мистецтвознавство. Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 43. Т. 3. 2021. С. 15-26. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/43_2021/part_3/5.pdf
5. Ракітянська Л. Формування емоційного інтелекту майбутнього вчителя музичного мистецтва: теорія та практика : монографія. Кривий рі : вид. ФО-П Чернявський Д.О., 2020. 487 с.
6. Соколова Г. Виконавська надійність музиканта-інструменталіста у контексті формування сценіч-

но-виконавської культури. *Музичне мистецтво в освітнологічному дискурсі*. 2022. Вип. 7. С. 32-37. <https://mmod.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/244>

7. Юник Д. Виконавська надійність: зміст, структура і методика формування : монографія. Київ : ДАК-ККиМ, 2009. 340 с.

REFERENCES

1. Hunko N., Bankul L. (2014). Shliakhy optymizatsii formuvannia vokalnno-vykonavskoi nadiinosti maibutnikh pedahohiv-muzykantiv [Ways to optimize the formation of vocal and performing reliability of future teacher-musicians]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [in Ukrainian].
2. Hunko N.O. (2013). Formuvannia vokalnno-vykonavskoi nadiinosti pedahoha-muzykanta yak skladovoi yoho profesiinoi kultury [Formation of vocal and performing reliability of a teacher-musician as a component of his professional culture]. *Aktualni pytannia kulturolohi*. Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet [in Ukrainian].
3. Matvieieva O.V. (2010). Metodyka formuvannia vokalnno-vykonavskoi nadiinosti u maibutnikh uchyteliv muzyky [Methodology for developing vocal and performing reliability in future music teachers] : avtoref. Dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv [in Ukrainian].
4. Radzivil T. (2021). Metodichni zasady rozvytku vykonavskoi nadiinosti zdobuvachiv-instrumentalistiv vyshchoi osvity [Methodological principles for developing the performance reliability of instrumentalists pursuing higher education]. *Mystetstvoznavstvo. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [in Ukrainian].
5. Rakitianska L. (2020). Formuvannia emotsiinoho intelektu maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Formation of emotional intelligence of a future music teacher: theory and practice] : teoriia ti praktyka : monohrafiia. Kryvyi ri : vyd. FO-P Cherniavskiyi D.O. [in Ukrainian].
6. Sokolova H. (2022). Vykonavska nadiinist muzykanta-instrumentalista u konteksti formuvannia stsenichno-vykonavskoi kultury [Performance reliability of an instrumental musician in the context of the formation of stage and performance culture]. *Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi* [in Ukrainian].
7. Iunyk D. (2009). Vykonavska nadiinist: zmist, struktura i metodyka formuvannia [Performance reliability: content, structure and formation methodology] : monohrafiia. Kyiv : DAKKKiM [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025